

“Jeg kan høre med mit øre” – et musikalsk skoleprojekt

Nanny Roed Lauridsen *Cand. mag. i musikvidenskab og Nederlansk. Hun studerede på universiteterne i Århus og Amsterdam, og afsluttede sit studie i 1993 i Amsterdam, hvor hun stadig bor. Efter i en årrække at have arbejdet i en lederstilling på universitetet i Amsterdam besluttede Nanny i 2005 at vende tilbage til musikken, hvorefter hun som selvstændig startede “Klankmaat”¹. Kontakt: mail@klankmaat.nl*

Abstract

I efteråret 2006 blev jeg bedt om at lave et bidrag til en koncertserie med temaet “sanser”. Der var to krav: der skulle være børn som medvirkende og det skulle handle om høresansen. Som det jo så ofte går blev virkeligheden noget anderledes, og det hele endte med at blive et længerevarende forløb på en skole i Amsterdam Nord. Forløbet afsluttedes med en koncert på et alderdomshjem i nærheden af skolen.

I det følgende vil jeg først kort fortælle om baggrunden og de overordnede mål for forløbet, fortælle om de tanker og overvejelser jeg gjorde mig før og undervejs. Dernæst vil jeg beskrive forløbet og slutte med mine tanker om en fortsættelse.

Baggrund

Jeg havde længe haft lyst til at lave noget med børn, hvor jeg kunne afprøve nogle af mine ideer om, hvordan (musik)undervisning også kan se ud og dele min viden og min fascination for musik, lyd og verden omkring os. Jeg ville gerne danne modvægt til det musiksyn, der præger medierne og derigennem påvirker børns holdning til musik og musikudøvelse. Tendensen er, at musik er noget der måles i præstatio-

ner, som vi fx ser det i programmer som “X Factor” eller “Børne MGP”. Børn bliver påvirkede til at optræde som små voksenkøper, og opfatter en legende tilgang til musik som barnlig og dermed “ikke sej”. Musik bliver på den måde til noget der skal præsteres i stedet for at være en integreret del af barnelivet, hvor musikken kunne være medvirkende til at udvikle det hele menneske og hjælpe med til at udvikle fantasi, kreativitet, og – ikke mindst – fællesskab. I disse tanker er jeg inspireret af fx Jon-Roar Bjørkvold (2005) ‘Det musiske menneske’, samt af Even Ruud (2005) og R. Murray Schafer (1992; 2005), med deres beskrivelser af lydlandskaber og den menneskelige faktor. Det er specielt deres holistiske syn, som har påvirket mig. Spørgsmål om hvordan vi lytter, hvordan vi bruger musik, hvordan vi omgås hinanden og ser verden omkring os. Det hele hænger sammen.

Med pilotprojektet på skolen i Amsterdam fik jeg chancen for at afprøve disse ideer i virkeligheden og lave et forløb, hvor “det musiske menneske” var i centrum.

Skolen, som dette pilotprojekt fandt sted på, ligger i et socialt/økonomisk hårdt belastet område i Amsterdam Nord. Størstedelen af børnene har et andet modersmål

¹ Klankmaat (som er uoversætteligt til dansk, på engelsk “Soundmate”) tilbyder workshops og kurser til virksomheder og privatpersoner, hvor musikalske elementer benyttes som middel til at uddybe og forstærke indlæringen. Derudover tilbyder Klankmaat musikalske læreforløb til skoler. <http://www.klankmaat.nl>

end Nederlandsk. Skolen har derfor et omfattende sprogindlæringsprogram og er desuden meget aktiv i lokalområdet. I forløbet deltog 44 børn (to klasser) i alderen 9 til 10 år.

De overordnede mål med forløbet var:

- 1) at lade børn opleve at de kan komponere med deres personlige "lydlandskab" som inspirationskilde
- 2) at lære børnene hvad lyd er, og skærpe børnenes bevidsthed om lydene i deres omgivelser
- 3) at øge bevidstheden om hvordan hørelsen virker, således at børnenes brug af fx mobiltelefoner og mp3 afspillere bliver mere bevidst
- 4) at lave musik og improvisere sammen med professionelle musikere med det formål, at stifte bekendtskab med og lære af deres *verden*
- 5) og dermed skabe fælles forudsætninger uden at favorisere nogle af de mange kulturer på skolen

Forløbets indhold

Forløbet var delt i to: den første del havde fokus på baggrundsstof, teori og børnenes egne undersøgelser. Den anden del forberedte børnenes optræden. Første del afsluttedes med en præsentation på skolen og anden del med en koncert på et lokalt alderdomshjem. Desuden ville jeg i hele forløbet give børnene mulighed for at bruge forskellige læringsstile, sådan som fx Howard Gardner har formuleret det (de syv intelligenser). En anden vigtig ting for mig var, at materialet skulle se godt ud med en god formgivning og et godt farvevalg.

Forløbet var bygget op på følgende måde: Først lære hvad lyd er, derefter lytte til omgivelserne, transskribere disse ly-

de til et maleri, bruge maleriet som inspiration/notation til at lave en ny lyd i en musikalsk sammenhæng, øve og afprøve dette med professionelle musikere, og til slut opføre resultatet sammen med musikerne for et publikum bestående af ældre fra lokalområdet. De to klasser fulgte modulerne hver for sig, men ved præsentationen efter første del og afslutningskoncerten var klasserne sammen.

Første del bestod af tre moduler, som var struktureret ens. Vi startede med et oplæg om dagens emne, hvorefter børnene selv undersøgte og gjorde sig erfaringer med udgangspunkt i det, de havde hørt i oplægget. **Første modul** handlede om lyd og høresansen. Efter mit oplæg var der et eksperimenterende lydværksted i klassen med opgaver som fx: Kan du få lyd til at forsvinde? Kan du mærke lyd? Hvorfor har vi to ører? Kan kaffebønner danse?

Børnene fik desuden hjemmearbejde med som forberedelse til det næste modul. De skulle bl.a. lave en lyd dagbog, hvor de skulle skrive mindst en lyd op, de havde hørt den dag.

Andet modul havde det at lytte som fokus. Oplægget handlede om forskellen mellem aktiv og passiv lytning og at man kan bruge hørelsen til at gå på opdagelse med i verden. Efter dette oplæg lavede vi en lyttequiz hvor børnene lyttede til optagelser af lyde som ligner hinanden. Et eksempel: hvilken af disse tre lyde er havet? Lyd nr. 1 er vindens susen gennem en skov, lyd nr. 2 er trafik på en våd motorvej og lyd nr. 3 er havet. Børnene skulle lytte sig frem til/gætte hvilken af de tre var det rigtige hav. Formålet hermed var at bevidstgøre børnene om at tydingen af en lyd afhænger af konteksten. Med andre ord, hvis en lyd er frigjort fra sin kontekst opstår en ny betydning: man kan benytte og lytte til de klanglige aspekter af denne lyd uden at be-

tydningen er i vejen, og man kan bruge alle lyde til at lave musik med. Børnene gik derefter på lyttevandring. Jeg havde lavet en tur, som bragte os i forskellige lydtrum: bylyde, landlige lyde, motorvejslyde. Turen var lavet som en skattejagt med opgaver under-

vejs for at skærpe bevidstheden og hørelsen og give fokus, fx: høre om bilerne kommer fra højre eller venstre når man ikke kan se dem, lytte til safterne i et træ med et stetoskop, øve sig som blind i at gå med en stok.

Børnene lavede derefter to kort af turen. Et kort skulle gengive den virkelige tur og et andet var et fantasilyttelandskab med overskriften: hvis du kunne trylle, hvordan skulle det så lyde her hvor du bor?

Tredje modul handlede om at notere og gengive lyd. Efter at have set og hørt forskellige måder at gøre det på, fra spektrogrammer og grafiske notationer til noder,

valgte børnene en lyd som de malede med gouachefarver på akvarelpapir i A3 format. Resten af modulet blev brugt til at reproducere lyden ved hjælp af stemme, krop, forskellige slags papir og paprør, grydelåg etc. Med disse lyde lavede børnene en kort lydkomposition som skulle bruges til præsentationen.

**CR: her mangler
billede3,4,5,6**

Resultatet af første del blev præsenteret på skolen og kan bedst beskrives som en cyklisk gruppekomposition: Børnene sang sammen gentagne gange en kort sang speci-

elt lavet til lejligheden af komponist Sarah Stiles². Mellem gentagelserne var der plads til soloerne som de enkelte grupper havde improviseret sig frem til.

**CR: her mangler
billede 7**

Anden del startede efter sommerferien med de samme børn, nu med det formål at arbejde hen imod en optræden på et alderdomshjem i nærheden. Vi byggede videre på materialet fra den første del, men havde nu også tre professionelle improvisationsmusi-

kere med. En stemmekunstner, en cornettist og en percussionist. Mødet mellem børn og musikere var en stor succes. Ved koncerten optrådte børnene sammen med musikerne. Lydmalerierne fra foråret blev brugt som inspiration til improvisationerne. Komponist

²Se <http://www.sarahstilesmusic.com>

Sarah Stiles havde lavet et stykke til lejligheden. Stykket var opbygget i tre dele, hver del med en egen karakter og lejlighed til fri improvisation af både børn og musikere. Som i forårspræsentationen spillede børnene på hverdagsmaterialer såsom papkasser og vandflasker. Desuden brugte vi whirlyes (“syngende plastikslanger”), og “trafikinstrumenter” (cykelklokker, båthorn o.lign).

Stykket endte med sangen fra forårsdelen, som børnene sang akkompagneret af whirly og cornet. Efter en total kaotisk generalprøve hvor alt og alle blev sat sammen for første gang, blev det en utrolig koncentreret koncert. Børnene var glade for at optræde for de ældre, og selv om de fleste ældre aldrig havde hørt noget lignende, nød de børnene.

**CR: her mangler
billede 8,9,10,11,12**

Fortsættelse

Resultatet blev over al forventning. Det jeg iagttog var glade, entusiastiske og kreative børn. Børn der var i stand til at arbejde kreativt med lyd. På forhånd havde skoledirektøren sagt, at vi ikke skulle forvente for meget af børnene ved en opgave som fx at male en lyd, da disse børn normalt ikke bliver stimuleret synderlig meget til at bruge deres fantasi. Mange af børnene sagde også at det kunne de da ikke, men resultatet var noget ganske andet! Mit indtryk er, at opbygningen af modulerne og min måde at aktivere børnene på gjorde, at børnene turde. At alt var nyt for børnene gjorde at der var plads til alle ideer, at der ikke var noget der var rigtigt eller forkert. Men også kontakten med de professionelle improvisationsmusikere var med til at give børnene mere mod. Når voksne mennesker med fuld overgivelse laver mærkelige og uvante lyde, kan man jo også selv gøre det uden at blive flov.

Så jeg har fået blod på tanden! Jeg har for det første planer om at udgive materialet således at skoler får en valgmulighed mellem selv at arbejde med materialet, eller hyre min assistance. For det andet vil jeg med de samme børn gå et skridt videre og lave

“lydpostkort”: lydoptagelser fra deres omgivelser som de selv laver og bearbejder med computeren til små stykker. Meningen er at udveksle disse med tilsvarende stykker fra børn i Grækenland. For det tredje er det min plan at lave en version hvor ikke kun børn, men også ældre i lokalområdet deltager. Foruden børnenes gengivelse af hvordan området lyder nu, også de ældres erindringer om hvordan det lød da de var børn. Med andre ord: “Jeg kan høre med mit øre” udføres sammen med “Jeg hørte med mit øre”.

Litteratur

- Bjørkvold, R. (2005). *Det musiske menneske*. Oslo: Freidig Forlag
- Hermans, J (2006). *Hoor je beter in het donker? Antwoord op alledaagse vragen*. Bergen NH: BetaText
- Lyhne, N. & Madsen, M. *Mellem oplevelse og læring II: om at arbejde musik med børn og voksne*. <http://www.lyren.dk>
- Ruud, E. (2005). *Lydlandskap. Om bruk og misbruk av musikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schafer, R. M.(2005). *Hearsing*. Indian River, Ontario: Arcana Editions.
- Schafer, R. M. (1992). *A sound education*. Indian River, Ontario: Arcana Editions